

NORAH LANGE

Çocukluk

Defterleri

Çeviri: Havva Mutlu

NORAH LANGE

ÇOCUKLUK
DEFTERLERİ

Can Modern

Çocukluk Defterleri, Norah Lange

İspanyolca aslından çeviren: Havva Mutlu

Cuadernos de infancia

İlk baskı: Domingo Viau, 1937

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Losada, 1995

© 2021, Susana Lange, Norah Lange'nin vârisi

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eser Arjantin'in Buenos Aires şehrinde bulunan interZona editora ile yapılan anlaşma sonucu yayımlanmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2023, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Emrah İmre

Düzelti: Mert Tokur

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 Z. Kat

Avcılar-İstanbul

Sertifika No: 44451

ISBN 978-975-07-6145-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

NORAH LANGE
ÇOCUKLUK
DEFTERLERİ

ANI

İspanyolca aslından çeviren

Havva Mutlu

♥can

NORAH LANGE, 1905'te Arjantin'in Buenos Aires kentinde doğdu. On yedi yaşında ilk şiir kitabı *La Calle de la Tarde*'yi [Akşamüstü Sokağı] yayımladı. 1920'li yıllarda dönemin önde gelen avangard edebiyat dergileri Martín Fierro ve Proa etrafında oluşan gruplarda Jorge Luis Borges ve Adolfo Bioy Casares gibi yazarlarla beraber yer aldı. 1937 tarihli *Çocukluk Defterleri*'yle çeşitli ödüllere layık görüldü. 1950'de yayımladığı *Personas en la Sala* [Salondaki Kişiler] adlı romanı Arjantin edebiyatının başyapıtlarından sayılan Lange, 1972'de Buenos Aires'te öldü.

HAVVA MUTLU, 1949'da doğdu. Emekli Türkçe öğretmeni ve İspanyolca çevirmen. 1968-1988 yılları arasında öğretmen olarak çalıştı. Aynı zamanda İspanyolca dilinde turist rehberliği yaptı. Pek çok organizasyonda sözlü ve yazılı çevirilerde görev aldı. 1990'lı yıllarda, Güney Amerika ve Meksika televizyon dizilerinin çok yaygın olduğu dönemde TRT ve özel televizyonlar için bu dizilerin Türkçeye çevrilmesinde çalıştı. Carles Sala y Vila'nın *İyi Geceler Julia* ve Cornelius *İmkânsızlar Ambarı* adlı iki çocuk romanını İspanyolcadan çevirmiştir.

1

Buenos Aires'ten Mendoza'ya yaptığımız ilk yolculuğu ne zaman hatırlamaya çalışsam belleğimde, güzel bir manzarayı puslu bir camın ardından seyreder gibi, kesik kesik görüntüler belirir.

O sırada beş yaşında olduğum için, aklımda kalanlar, bir akşamüzeri Monte Comán'a geldiğimizi, geceyi orada geçirip yolumuza ertesi gün devam ettiğimizi, duyduğum korkuyu hatırlamama yetiyor.

Otelde fazla oda yoktu, bu yüzden hepimiz –anem, babam, küçük Eduardo, mürebbiye, dadı ve biz beş kız kardeş– daracık üç odaya sığmak zorunda kalmıştık; ama böyle bir durumda kalmak da, başka aksilikler de bir otelin restoranında büyüklerle birlikte akşam yemeği yemek için can atmamıza engel olamadı.

Beyaz denizci kıyafetleri giyinmiş olan biz beş kız sabırsızca diğerlerinin hazır olmalarını bekliyorduk; anemimizin hazırlanması, dadının küçük Eduardo'yı uyutması her zamankinden daha uzun sürmüş gibi geliyordu bize.

Sonunda yemek salonuna girdiğimizde sadece bir masanın dolu olduğunu gördük; yerimize oturduktan hemen sonra da garsonun babamıza bir sır verir gibi söylediklerini duyduk:

“Bu bey sirkin müdürüdür, yanındaki hanım da dünyanın en güçlü kadınıdır; her akşam dişleriyle üç erkeği aynı anda havaya kaldırır.”

Meraktan koca koca açılmış beş çift göz o masada oturan çiftin üzerine çevrildi. Ben arkam onlara dönük oturduğumdan kadını görebilmek için başımı çevirmek zorunda kaldım. Ona baktıkça kadın daha irileşiyor, daha çirkin bir hal alıyor gibi geldi bana; müdürün o kadının yanında nasıl böyle sakin sakin oturabildiğini, nasıl gülebildiğini, onun yemek yiyişine nasıl bakabildiğini anlamak mümkün değildi.

Tam karşımda oturan babam bana düzgün oturmamı emretti, ama onun emrini yerine getirmeden önce kadının bana gülümsediğini ve kendisine karşılık vermemi beklediğini fark ettim. Aceleyle önüme dönüp yemeğimi yemeye çalıştım.

Hiç sirke gitmemiştim; bir kadının dişleriyle aynı anda üç erkeği birden kaldırmasını hayal etmeme olanak yoktu. Bunu düşünmek bile kötüydü; önümdeki tabağın üzerine eğilirken bacaklarımdan yukarı tırmanan korkunun içimde dalga dalga yayıldığını hissediyor, buna engel olamıyordum. Kadının, belki de gülümsemesine karşılık vermedim diye bana kızdığını, ilk fırsatta dişleriyle beni yakalayıp havaya kaldıracağını düşünüyordum. Sirtım dönük olduğu için de onun oturduğu masadan kalkıp bize doğru geldiğini görmem mümkün olmayacaktı. İçimdeki korku giderek büyüyordu, neredeyse ağlamak üzereydim; annemden yanına oturmam için izin vermesini rica ettim.

O gece uyumak için yakındaki odalardan birinde kalan kadının yorgun düşüp uykuya dalmasını beklemek zorunda kaldık; ertesi sabah iki *break*'e¹ yerleşip, –birine

1. (Fr.) Dört teker ve kasadan oluşan bir tür at arabası. Sürücü mahalli, yolcuların karşılıklı olarak oturdukları yerden daha yüksektir. (Y.N.)

annem, babam, küçük Eduardo, dadı; diğerine mürebbiye ve biz beş kız– komşu köye doğru yola koyulduk.

Sarsıla sarsıla üç saat gittikten sonra bir derenin içinden geçtik. Bizim bulunduğumuz araba karanlık derenin içine girmeden önce korunmasız kalmış da tutunmak ister gibi, öndeki arabada giden annemize baktık; o, bir yandan kucağındaki Eduardo'nun üzerine eğilerek onu korumaya çalışıyor, bir yandan bize bakıyordu. Deredeki su tekerlerin dingiline kadar geliyor, atların sıçratığı su üzerimizdeki beyaz elbiseleri ıslatıyordu. Birbirimize sarılıyor, korkuya kapılmayalım diye oturma yerlerinin arkasına saklanan köpekleri okşuyorduk. Karşı kıyıya vardıktan sonra, ileride de sık sık başımıza gelecek ve bizi endişelendirecek bir şeyle karşılaştık: Arabanın tekerlerinden sıçrayan çamur üzerimize geliyordu. Çamurlu ve bataklık araziye geçtikten sonra atlar daha rahat yürümeye başladılar.

Güneş batmadan önce, bizim için yapılan yeni evin inşaatı tamamlayıncaya kadar kalacağımız eski ev görüldü. San Luis'li bir karıkoca bizi bahçe kapısında karşıladılar. Kadın uzun kuyruklu, çiçek desenli bir elbise giyiyordu; bizi karşılama törenine bir özellik katmak için sandıktan çıkarıp giydiğini düşündük önce, ama orada kaldığımız bir buçuk ay süresince hep aynı elbiseyi giydi.

Akşam yemeği saati gelince, duvarlardaki örümcekleri ve *vinchuca*'ları¹ görebilmek için bir sürü lamba ve mum yakılması, sandalyenin bacağından üzerimize doğru tırmanmaya çalışan bir *laucha*'ya² ayakkabıyla vurmaya çalışılması pek işe yaramasa da eğlenceli oldu.

1. (İsp.) Öpücük böceği. Özellikle Cono Sur gibi sıcak ve kuru bölgelerde yaşayan kan emici bir böcek türü. (Y.N.)

2. (İsp.) Arjantin, Şili, Bolivya, Paraguay ve Uruguay'da fare için kullanılan bir sözcük. (Y.N.)

Bu eski evde kaldığımız süre boyunca, burada yaşamalarını sürdüren haşerelerin korkusundan, gece hemen uykuya dalabilmek için gündüzleri bütün gün hareket halinde oluyorduk. Ağaçlara tırmanıyor, asmaların karanlık tepelerinde yarasa avına çıkıyor, yakalamayı başarabilirsek kafese koyuyorduk.

Hiç kımıldamadan tellere asılı duran yarasalar koyu renkli, buruşuk, eski paçavralara benziyordu. Bazen de yarasaların yüzlerini gizleyerek ağladıklarını düşünüyor, kafesten çıkarıyor, uçup gitsinler diye bir ağacın dalına bırakıyorduk.

O zamanlar yarasalardan hiç korkmuyordum; ama gizemli bölmelerle dolu bu kasvetli evden taşınıp da bizim için inşa edilen kocaman evde yaşamaya başlayınca, bembeyaz duvarlar üzerinde yapışıp kaldıklarını, sessiz uçuşlarını, açık pencerelerin önünde ıslak pamuk topakları gibi durduklarını görüp yanağıma dokunuvacakları izlenimine kapıldım ve onlardan soğudum.

2

Onu hep, hiç kimsenin bozmadan dokunamayacağı bir sevimlilikle kuşatılmış olarak hatırlarım ve gerçek zarafetine hiç kimsenin bir şey katamayacağını düşünürüm.

Ata binerken o zamanlar moda olan, içini göstermeyen kumaştan yapılmış, geniş etekli elbisesini giyerdi.

Sadece bir eline eldiven giymiş, profilden görünen yüzünün bir tarafı geniş kenarlı şapkasının gölgesinde kalmış, diğer tarafı bir lamba tarafından aydınlatılmış gibi pırıl pırıl, atın yanında dururken görürdük onu.

Yüzünün iki yanı atın iki tarafına ağırlıkları dengeyerek konmuş gibiydi. Annem bu şekilde ata binerken bize uzanan mutluluğun tadı ikiye katlanırdı. Bir yanda onun karanlıkta kalan, hiç tanımadığımız yönünü görürdük; diğer yanda, her şeyin bulunduğu, bizi ayakta tutan, her zaman gösterdiği sevgi dolu yüzünü.

Onun eyere tırmanması için babamın iki elini birleştirerek uzatması yeterliydi. Ayağını babamın ellerine dayayarak bir sıçrayışta binerdi ata, sonra da öylece durup beklerdi. İlk kez yaptığı hareketler bile, hemen, alışık olduğu bir şeyi yapıyor gibi doğal görünmeye başlardı.

Babam ayağını uzatır, eyerin yüksekliği üzengi kullanmadan binecek seviyeye inene kadar, atın ön ve arka bacaklarına küçük küçük tekmeler vurarak gerilmesini sağlardı.

Biz kızlar yarım daire şeklinde dizilir, atın uysal ve itaatkâr davranışı hakkında konuşurduk. Bize bu gösteriyi sergiledikten sonra annemle babam atlarını ağır bir tempoda sürerek uzaklaştırdı.

Annemin en tanımadığımız yanı bizimle kalır, ışıklı yanı gözden kaybolmaya başlardı. Çiftliğin sınırlarını belirleyen kavaklara yaklaşırken eksikliğini hissetmeye başlardık. Uzaktan ayırt edebildiğimiz son şey, babamızın kızıl sakalı olurdu.

Şimdi biliyorum ki annemin öteki yanı, yani ışıklı yanı, hep babamla birlikte giderdi.

3

Çocukluğuma açılan üç pencere var. İlki, babamın çalışma odasının penceresi. O odaya girmemize çok seyrek izin verilirdi; o zaman da, kaygan deriyle kaplı, soğuk ve ciddi görünümlü mobilyaların, çeşitli ülkelerin haritalarıyla kaplı duvarların karşısında biraz tutuk hissederdik kendimizi. Çok ciddi bir konu üzerinde konuşulacağı ya da bir işçi, bir hizmetçi işten çıkarılacağı zaman kullanılırdı bu oda. Çalışma masasının üzerindikilerden bir tek, Dünya'mızı gösteren küre kalmış aklımda; bazen babam küreyi hızla çevirir, bizden Norveç'in ve İrlanda'nın yerini çabucak bulmamızı isterdi. Bir dolapta oklar, yaylar, pipolar, yaptığı sayısız gezilerde yerlilerin babama hediye ettiği ve ara sıra dokunmamıza izin verdiği kolyeler dururdu.

Uyumak için odalarımıza gittiğimizde, kendi odalarımızın kapısından, o odanın kapısının eşliğinden yayılan, biraz rahatlatıcı, biraz çekici ışık demetini görürdük. Babamın bir şeyler yazdığı saatlerde onunla konuşmak için içeri girebilme hakkına sahip tek kişi, yüzünden tatlılık eksik olmayan annemdi.

Babamım penceresinin ışığı ne zaman aklıma gelse birden bir anıda takılır kalırım; herhangi bir sebepten arkası gelmemiş, uzun süre bir kutunun dibinde unutu-

lup kalmış mektupların başlıklarındaki hüzne benzer bir hüznü var gibi gelir bana.

En rahatlatıcı pencere annemin penceresiydi. Dikiş odasının penceresiydi bu pencere. Çok çocuklu evlerde en sevilen, en özlenen oda dikiş odasıdır her zaman. Kurdeleler ve dantellerle dolup taşan dikiş kutularının karşısında sıklıkla bizim bedenimize olmayacak minik kıyafetleri seyre daldık. Bizden sonra birinin daha gelebileceği aklımıza gelmezdi. Annem bu odada saatlerce oturur, küçük küçük şeyler işleyerek, dikerek düşünürdü. Bu odada her şeyi anlatabileceğimiz, daha ulaşılabilir bir anne olduğu izlenimi verirdi bize; on üç-on dört yaşlarımızda gelince korkuları, utançları, çirkinlikleri bu yaşın insana hissettirdiği başka rahatsızlıkları annemize bu odada söylemenin daha kolay olduğunu fark ettik. Üç büyük kız bunu yapabildiler. Susana ile ben bu olanağı bulamadık: İyice gizlenmiş bir pencere ve utancı, ağlama isteğini, hissedilen acıyı, bulaşıcı bir hastalık yüzünden diğerlerinden ayrı tutulma hissine benzeyen duyguyu gizlemeye çok uygun bir ışık... O pencere, çocukları kendine çeken, ışığı onlara uygun olan tek odaydı. Böyle bir pencereyi bir daha göremedim. Artık çocuklar hiç kimsenin kendilerini beklemediği odalara, kendileri için inşa edilmemiş odalara geliyorlar; çıplak avlularda, başka sevimlilikleri olan, başka anılara sahip, başka kişilere ait odalarda ya da çay saatlerinde misafirlerle sohbet ederken, herhangi bir hevesin dikkatlerini dağıtacağı boş vakitlerde dikiliyor minik kıyafetleri. Çocuk sahibi olmanın mutluluğunu fark etmeleri için o çocuğu içlerinde taşıyor olmanın yeterli olduğunu anlamadan, hayata ilgisizce bakarak aynı hareketleri tekrarlarken, seslerinin tonunu bile değiştirmeden konuşmaya devam eden, görünüşlerini gizlemeye çalışan ya da bununla ilgili şakalar yapılmasına izin veren pek çok kadın gördüm. Sanki her

gün bir çocuk doğması planlanmış da o çocuk doğmak zorundaymış ve günler, geceler sürecekti o bekleme sürecini ayrı tutmaya gerek yokmuş gibi davranıyorlar; daha sonra da bu konudan söz ederken, başka şeylerden söz ederlerken kullandıkları ifadelerden farklı ifadeler kullanıyorlar.

Benim annem farklıydı. Boş zamanlarında bebek patikleri ve küçük örtüleri örmezdi. Boş zamanlarında başka şeyler yapardı. Beklediği şeyin sorumluluğunu taşır ve onu her gün, her gece beklerdi. Bu odaya girdiği anda her yer şefkatle dolar, odanın havası ve odada bulunan kişilerin hareketleri değişirdi. Ne zaman kendini bu odaya kapatıp minik minik şeyler dikmeye başlasa bakışları değişir, biraz hüznü, biraz kendi içine bakıyormuş gibi olurdu; bu bakışları daha sonraları denizi seyrederken de gördüm onda. Kış günleri bahçede oynarken onun penceresinin hafif uykulu ışığı bize güven verirdi. Bir gün evde başka bir adın daha söyleneceğini, yatmadan önce öpülecek birinin daha olacağını bilmiyorduk.

Üçüncü pencere Irene'nin penceresiydi. Ona her zaman biraz korkuyla karışık bir hayranlık hissederdim. Benden altı yaş büyüktü. Bazen onun, aile dostu konuklar olduğu zaman, büyük yemek salonunda sofraya oturmasına izin veriliyordu. Diğer iki ablam aralarında Irene'den söz ederken seslerini alçaltarak konuşuyorlardı. Duydukları sırları onları çok şaşırtmıştı; gülerek konuşurlarken yakında sıranın kendilerine de geleceğini bilmiyorlardı. Susana ile ben, biz iki küçük kardeş, henüz bu fısıllı konuşmaların anlamını kavrayacak yaşta değildik. Bir gün onların memelerden söz ettiklerini duydum. Düşündüğüm zaman Irene'nin yaşadığı korkuyu anlıyorum. Kardeşlerinin ilki; vücudunun değişmeye başladığını, göğsünün giderek sertliğini kaybettiğini, ani bir harekette memelerinin acıdığını fark ettiğinde yapayalnız.

Bazen geçmişî özlerim; minik minik, basit şeyleri, en naif olayları hatırlatan bir nostalji duygusu sarar beni. Cumartesi akşamlarını büyük bir özlemle hatırlarım; işte o zaman hissettiğim saflık ve sevgi duygusu, daha güzel bir çocukluk geçiremeyeceğimden emin olmamı sağlar.

Norah Lange'nin Arjantin kırsalı ve Buenos Aires'te ailesiyle geçirdiği çocukluk ve ilkençliğinden kâh dokunaklı kâh özlem dolu kesitler içeren *Çocukluk Defterleri* yazarın kişiliğini biçimlendiren bir geçmişî yansıttığı gibi 20. yüzyıl başı Arjantin toplumundaki yaşama ve cinsiyet rollerine dair de incelikli gözlemler sunar.

Çocuklara özgü bir masumiyet ve yaratıcılığı belleğin gücüyle buluşturan *Çocukluk Defterleri* her devirden okurun özdeşlik kurabileceği bir anlatı.

“Lange, doğuştan sürrealist...”

Irish Times

#arjantinedebiyatı #anı #aile #çocukluk #kardeş #kadın #otobiyografi

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [t](#) | [v](#) | [canyayinlari](#)

anı

ISBN 978-975-07-6145-4

9 789750 761454